

УДК 377.3:37.013

РУДЕНКО Лариса Анатоліївна,
доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник, професор кафедри практичної
психології та педагогіки, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

Специфіка професійної діяльності фахівців соціономічної сфери полягає в реалізації трудових функцій під час професійно-комунікативної діяльності, яка передбачає вплив на суб'єкт у процесі безпосередньої взаємодії, співпраці, діалогу, узгодження, і потребує вміння знаходити конструктивні стратегії спілкування, усвідомлено проникати в культуру співрозмовника, не втрачаючи при цьому власної індивідуальності. Тому одне з основних завдань професійної підготовки таких фахівців у ВНЗ полягає в формуванні у них комунікативної культури.

У статті обґрунтовуються специфічні принципи її формування, які спираються на комплекс методологічних підходів, загальні педагогічні закономірності і специфічні закономірності формування комунікативної культури.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівці соціономічної сфери, комунікативна культура, методологічні підходи, педагогічні закономірності, принципи формування комунікативної культури.

Постановка проблеми. Сучасна парадигма освіти визначає провідні сутнісні аспекти освітнього процесу – біологічний, соціальний та гуманістичний [9]. Біологічний аспект передбачає забезпечення людини комплексом знань і вмінь, який сприятиме адаптації біологічної природи індивіда до життя в суспільстві. Соціальний аспект пов'язаний із формуванням необхідних, з точки зору соціального замовлення, особистісних якостей і спрямований на засвоєння особистістю соціокультурного досвіду. Гуманістична ж сутність освіти полягає не лише в розвитку здібностей, особистісних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців, а й у допомозі людині саморозвитку й духовному зростанні. У такому контексті освіта є сферою соціокультурної життєдіяльності, в якій відбувається становлення духовнозрілої, відповідальної, моральновольної особистості.

Під час вивчення специфіки роботи фахівців соціономічних професій виявлено, що їхні професійні функції реалізуються у процесі професійно-комунікативної діяльності, яка передбачає вплив на суб'єкт у процесі безпосередньої взаємодії, співпраці, діалогу, узгодження, потребує вміння знаходити конструктивні стратегії спілкування, усвідомлено проникати в культуру співрозмовника, не втрачаючи при цьому власної індивідуальності. У зв'язку з цим одне із провідних завдань їхньої професійної підготовки у вищих навчальних закладах (ВНЗ) полягає у формуванні в них компетентності щодо комунікативних особливостей сфери професійної діяльності, принципів реалізації різних професійних ролей, умінь успішно виконувати свою роль в системі професійного комунікативної середовища, тобто – у формуванні комунікативної культури. Це зумовлене: інтеграцією України в Європейську спільноту, що вимагає здатності випускників навчальних закладів до мобілізації знань, умінь і досвіду діяльності в конкретній соціально-професійній ситуації; переміщенням життєвого інтересу значної частини громадян зі сфери професійної реалізації в сферу міжособистісного спілкування, розв'язання своїх особистісних проблем; посиленням ролі міжособистісного спілкування у ділових стосунках; мінімізацією безпосереднього спілкування колег, спричиненою розвитком віртуальних форм взаємодії; потребою пошуку нових форм спілкування внаслідок розвитку соціономічної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійного спілкування розглянуто в працях М. Алвессона, І. Авдєєвої, С. Амеліної, І. Вдовенко, В. Грехнева, О. Каверіної, В. Кан-Калика, С. Кондратьєвої, І. Котової, Н. Курилович, О. Куцевол, Н. Логуїної, Г. Сагач, Є. Шиянова та ін. Формування комунікативної культури фахівців різного профілю у вищій школі, досліджували Л. Аухадєєва, О. Бовдир, Л. Іванченко, О. Запара, І. Зарецька, С. Знаменська, В. Лівенцова, Л. Лузяніна, І. Мазасва, В. Майковська, Н. Мітрова, В. Садовська, С. Сарновська, В. Сморгочова, В. Соколова, В. Ремізов, Г. Тимченко, О. Шевцова, М. Шовкун, Н. Юрченко та ін. Аналіз психолого-педагогічних праць свідчить про об'єктивну потребу ефективного формування належного рівня комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічних професій та необхідність обґрунтування теоретичних і методичних засад реалізації цього процесу у ВНЗ. Для успішного вирішення цього завдання необхідно визначити концептуальні засади формування комунікативної культури майбутніх фахівців, які дадуть змогу теоретично обґрунтувати і методично забезпечити систему навчання і виховання студентів, яка б заповнювала прогалини підготовки фахівців до успішної діяльності у професійно-комунікативному середовищі, дозволяла істотно підвищити якість їхньої підготовки.

З огляду на це, **мета** статті полягає в обґрунтуванні специфічних дидактичних принципів формування комунікативної культури майбутніх фахівців у ВНЗ відповідно до сучасних і перспективних вимог соціономічної сфери.

Виклад основного матеріалу. Оскільки предметом професійної діяльності працівників соціономічної сфери є інша людина, то основним інструментом їхньої соціально-професійної взаємодії є спілкування. Її успішна реалізація потребує від фахівців цього профілю організації комунікативної взаємодії на високому професійному рівні, здатності впливати на клієнта з метою досягнення найкращого результату.

Головна ідея нашого дослідження полягає в необхідності цілеспрямованого формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери у ВНЗ і спирається на те, що на сучасному етапі розвитку професійної освіти, на жаль, не забезпечується належний рівень готовності випускників до виконання професійних і суспільних обов'язків, які реалізуються переважно у процесі комунікативної взаємодії. Вона закономірно впливає з гуманістичної парадигми, як методологічного підґрунтя сучасної освіти в Україні, спрямованої на виховання національно свідомої, духовно багатой особистості як суб'єкта культури, фахівця високого рівня. Незважаючи на те, що комунікативні процеси є об'єктивним гуманітарним явищем соціальної дійсності, їх інтенсифікація в ХХІ ст. вимагає підвищеної уваги до якісних гуманістичних характеристик, особливо затребуваних на тлі технізації, прагматизації, комерціалізації, розмитості духовних орієнтирів і агресії [4, с. 121], до яких передусім відносимо гуманістичну спрямованість комунікативної культури фахівців соціономічної сфери.

Концептуальні засади формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери у процесі професійної підготовки у ВНЗ ґрунтуються на положеннях освітніх нормативних документів, теоріях наукового пізнання, самоактуалізації особистості, її професійного розвитку і саморозвитку, проблемного навчання; урахуванні загальних педагогічних закономірностей, дидактичних принципів (розвивального і виховного характеру навчання, науковості, систематичності та послідовності, доступності, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації) і принципів професійної освіти (професійної спрямованості навчання, випереджувального характеру професійної підготовки, фундаменталізації освіти, технологічності, інформатизації).

На цій основі сформульовані закономірності формування комунікативної культури фахівців сфери «людина – людина». *Перша закономірність* ґрунтується на розумінні комунікативної культури як суспільного й індивідуально-особистісного явища, що пов'язане з формуванням суспільної та індивідуальної свідомості та є її духовною складовою, зумовленою гуманістичними вимогами суспільного розвитку. Відповідно до *другої закономірності*,

конкурентоздатність фахівця соціономічної сфери визначається рівнем розвитку його комунікативної культури в її особистісному та професійному значеннях. *Третя закономірність* полягає в тому, що процес формування комунікативної культури майбутніх фахівців у ВНЗ належить до пізнавально-перетворювальної діяльності, що є результатом педагогічного впливу, ґрунтується на певних якостях особистості, спрямована на забезпечення її саморозвитку на аксіологічних і гуманістичних засадах. *У четвертій закономірності* відображається цілеспрямованість розвитку комунікативної культури майбутнього фахівця соціономічної сфери як його цілісної професійно-особистісної характеристики, вираженої в єдності особистісно-рефлексивного, гносеологічно-когнітивного, операційно-технологічного і професійно-адаптивного компонентів [7]. Ці закономірності дозволили визначити специфічні принципи формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери відповідно до культурологічного, аксіологічного, особистісно орієнтованого, синергетичного, діяльнісного та компетентнісного підходів до професійної підготовки.

Сучасна професійна освіта розвивається в умовах зростання уваги суспільства до культури взаємодії, тобто комунікативної культури. Тому першорядне концептуальне значення має культурологічний підхід, згідно з яким сутність комунікативної культури фахівця соціономічної сфери відображається у його загальній культурі, культурі саморегуляції у процесі міжособистісної взаємодії, культурі діяльності у професійній сфері та культурі мовної поведінки під час спілкування.

Педагогічна сутність культурологічного підходу відображається у *принципі культуровідповідності професійного становлення особистості*, котрий не суперечить науковості освіти, а навпаки, доповнює та збагачує її, наповнюючи культурологічним змістом. У сучасній педагогіці принцип культуровідповідності означає «навчання в контексті культури, орієнтацію освіти на характер і цінності культури на основі її досягнень і відтворення, на прийняття соціокультурних норм і включення людини в їх подальший розвиток» [1, с. 53]. У контексті нашої проблеми принцип культуровідповідності професійного становлення особистості орієнтується на пріоритетні культурологічні ідеї сьогодення, які переходять у зміст, методи й результати начально-виховного процесу у ВНЗ і визначають культурологічні основи формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери. В основі комунікативної культури лежить загальна культура особистості, яка виражається в системі потреб, соціальних якостей, у стилі діяльності та поведінки. Тому комунікативна культура включає передусім сутнісні особистісні характеристики, а саме – здатності, знання, вміння, навички, установки, особливості характеру [10, с. 32]. З огляду на викладене, цей принцип набирає особливої ваги і передбачає нерозривний зв'язок процесу професійної підготовки з культурними надбаннями людства і свого народу, зокрема в царині духовної та матеріальної культури, взаємозв'язків національної культури із загальнолюдською тощо. В центрі цього процесу знаходиться майбутній фахівець, як активна особистість, здатна до само детермінації у професійному спілкуванні та взаємодії з іншими людьми, гармонії внутрішньої та зовнішньої культури.

Наповнення освітнього процесу культурологічним смислом підсилюється аксіологічним характером накопичення знань, що свідчить про тісний зв'язок культурологічного підходу з аксіологічним, який полягає в культурній та особистісній спрямованості освіти і передбачає співвіднесення основних освітніх цінностей з культурним контекстом і цінностями суспільства. Репрезентація та інтерпретація в освітньому процесі різних цінностей дає можливість особистості обрати, сформуванати для себе їх найкращу систему відповідно до її потреб, інтересів. Слід враховувати, що ціннісні орієнтації та потребнісно-мотиваційна сфера особистості є взаємозалежними й детерміновані морально-соціальними нормами, які регулюють її діяльність.

Сутність аксіологічного підходу в освіті розкривається через гуманістичну систему цінностей [8], що закономірно дає підстави визначити *принцип гуманізації та гуманітаризації професійно-комунікативної підготовки на аксіологічних засадах* його

провідним принципом. Цей принцип у професійній освіті передбачає формування особистості з високим рівнем самосвідомості, яка осмислює свою роль у суспільстві та здатна до самоаналізу, критичного мислення, поваги до суджень інших людей, гуманного ставлення до обраної професії та до своєї функції в цій сфері. Він також має забезпечити загальнокультурний розвиток особистості на ціннісній основі, її зорієнтованість у світі людських цінностей, розвиток здатності до аналізу явищ і процесів, які відбуваються у природі й суспільному житті. Ціннісний характер комунікативної культури виражається в тому, що базовими в ній є гуманістичні цінності. Йдеться про гуманізацію спілкування, тобто про здатність людини у процесі комунікативної взаємодії переживати і співпереживати, відчувати і співчувати, розрізняти добро і зло, виявляти такі якості, як порядність, милосердя тощо. Якісна оцінка комунікативного процесу визначає ступінь значущості спілкування для суб'єкта. У контексті нашого дослідження принцип гуманізації та гуманітаризації професійно-комунікативної підготовки на аксіологічних засадах виявляється у впливі на процес формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери через розвиток у них власної системи професійних і особистісних цінностей, ціннісного ставлення до змісту і результатів навчальної та майбутньої фахової діяльності, професійних ролей і позицій. При цьому необхідно робити акцент на цінності студента як суб'єкта професійного розвитку, для якого саме спілкування є цінністю.

Особистісно орієнтований підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери дає змогу перенести цілі та зміст освіти в особистісний план студента шляхом виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання та предметної діяльності. Він дозволяє розкрити структуру комунікативної культури майбутніх фахівців, виявити основні чинники, що впливають на результативність процесу її формування, а також фактичні напрями його здійснення. Сутність особистісно орієнтованого підходу сконцентрована у *принципі суб'єктності студента у навчальній і професійній діяльності*, який полягає у визнанні й усвідомленні неповторної індивідуальності студента, його самоцінності, розвитку не як колективного суб'єкта, а передусім як індивіда з унікальним суб'єктним досвідом, сукупністю психічних, культурних рис. Такі риси властиві людині, яка вміло використовує суб'єктні якості в діяльності, спілкуванні та взаєминах, постійно збагачується духовно, перетворюючи суб'єктивний досвід на цінне джерело власного розвитку. Отже, цей принцип у контексті формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери передбачає самореалізацію особистості через спілкування. Відповідно до цього комунікативна культура сприяє їхньому особистісному і професійному становленню, є способом самореалізації та досягнення успіху в професійній діяльності, засобом самовдосконалення у процесі професійно-комунікативної взаємодії.

Синергетичний підхід до освіти вимагає врахування механізмів взаємодії педагогічних систем з усіма процесами громадянського, економічного, культурного розвитку суспільства в цілому і особистості зокрема [2, с. 22]. Його ефективність детермінована ступенем повноти, цілісності й упорядкованості уявлень про чинники впливу на досягнення цілей педагогічної системи, що передбачає, зокрема, знання про їх домінування в тій чи іншій ситуації функціонування й розвитку. У такому форматі взаємодія викладача і студента під час професійної підготовки відбувається у формі встановлення відкритого діалогу, налагодження ефективного прямого і зворотного зв'язку, тобто переходить у площину суб'єкт-суб'єктних відносин як моделі майбутньої професійної діяльності. Стосовно фахівця соціономічної сфери як суб'єкта професійної діяльності, комунікативна культура є особливою формою його саморозвитку, сприяє його творчій самореалізації у професійному середовищі. Засобом самореалізації та стимулом для подальшого зростання особистості, яке здійснюється протягом усього життя є взаємодія з найближчим середовищем і людьми, що водночас слугує важливим джерелом саморозвитку індивіда. Саморозвиток особистості вимагає не лише постійного поповнення знань, творчого їх опанування, але й особистісного поступу в царині пізнавальних здібностей, загальної культури, соціальної зрілості, професійної мобільності.

Отже, самореалізація особистості детермінована принципом саморозвитку, який вважається психологічною основою освітніх проектів і програм професійного розвитку особистості [5, с. 29], а саморозвиток базується на комунікативній діяльності людини. *Принцип саморозвитку особистості в комунікативній діяльності* дає змогу зацікавити студента у потребі самозмін, мотивуючи його подальше становлення як професіонала, здатного до конструювання та розвитку своєї діяльності. Його педагогічний результат полягає в тому, що випускники відрізняються високою мотивацією виконання трудових функцій (мотиви самореалізації, самоповаги, потреби у визнанні), швидше адаптуються у професійному середовищі та успішно розвивають кар'єру, мають кращі психологічні характеристики за комунікативними параметрами. За таких умов студент самостверджується як особистість, зростає професійно, самоорганізується, водночас у процесі формування комунікативної культури відбувається саморозвиток його внутрішнього потенціалу.

Особливістю комунікативної взаємодії у соціономічній сфері є, насамперед, досягнення ситуації, заданої потребою клієнта. Фахівця і клієнта в цій ситуації поєднують діяльність, спілкування і пізнання, що дозволяє партнерам впливати один на одного, приходити до єдиної думки щодо якості взаємодії. Отже, комунікативна культура є властивістю, за допомогою якої фахівець вирішує професійні завдання, досягає поставлених цілей, вступає у міжособистісну професійну взаємодію і прогнозує її результативність, пізнає і перетворює себе.

Діяльнісний підхід до формування комунікативної культури фахівців соціономічної сфери забезпечує оптимізацію способів її формування у студентів і визначає шляхи практичного вдосконалення. Його специфічна сутність виявляється в тому, що в центрі уваги комунікативної діяльності знаходиться її суб'єкт – майбутній фахівець з його ставленням до комунікативної ситуації. Діяльнісний підхід у професійній підготовці передбачає відбір змісту навчання з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності та характеризується виявленням особливостей процесів накопичення культурно-історичного досвіду людства і його передачі, виробленої соціальною практикою, тобто засвоєнням знань, умінь, навичок, видів та способів діяльності. Відповідно до цього професійна підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери має спрямовуватися на організацію діяльності студента, активізацію та переведення його в позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування, що, в свою чергу, передбачає вироблення умінь обирати ціль, планувати діяльність, організовувати, виконувати, регулювати, контролювати її, аналізувати та оцінювати її результати.

Провідним принципом діяльнісного підходу є *принцип єдності свідомості та діяльності у комунікативній взаємодії*, який декларує їх приналежність свідомому та діючому суб'єкту. Свідомість і діяльність, перебуваючи в тісному, опосередкованому особистістю, зв'язку, зумовлюють одна одну [6, с. 30-31]. З огляду на це, комунікативна культура фахівця потребує високого рівня усвідомленості й творчої активності в комунікативній діяльності. З урахуванням цього можна стверджувати, що в комунікативній культурі фахівців соціономічної сфери, як системі знань, норм, цінностей і зразків поведінки, прийнятих у суспільстві, вмінь органічно, природно й невимушено реалізувати їх у професійній діяльності, відображаються як особистісні ознаки фахівця, так і специфічний характер його професійної діяльності.

В умовах переходу до Національної рамки кваліфікацій важливе значення для формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери має компетентнісний підхід. В. Ільїн фокусує увагу цього підходу на взаємозв'язку очікувань професійної діяльності з функціональними характеристиками її суб'єктів [3, с. 124]. Кінцевою метою професійної підготовки фахівців соціономічної сфери у ВНЗ є їхня професійна ідентифікація, яку має забезпечити професійна компетентність. Для успішного виконання майбутньої професійної діяльності, формування професійної рефлексії та професійної самосвідомості студенти мають опанувати знання про особливості професії, основні професійні ролі й форми спілкування у процесі фахової діяльності, що забезпечить наповнення комунікативної взаємодії професійним змістом.

З цих міркувань провідним принципом компетентнісного підходу до формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери визначено *принцип цілісності комунікативних функцій фахівця*, який відображає увесь комплекс завдань, необхідність вирішення яких може виникнути під час професійної діяльності. Процес формування комунікативної культури, що включає теорію і практику конструктивного вирішення професійно-комунікативних ситуацій, має будуватися на основі аналізу та інтерпретації професійно-комунікативної взаємодії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, спираючись на комплекс методологічних підходів, загальні педагогічні закономірності і специфічні закономірності формування комунікативної культури, урахувавши їх взаємозв'язок із загальнодидактичними принципами і принципами професійної освіти, ми обґрунтували специфічні принципи формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери у ВНЗ. До перспектив дослідження відносимо визначення та обґрунтування педагогічних умови формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери і створення цілісної методичної системи реалізації цього процесу.

Список використаних джерел

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учеб. пособие / И. А. Зимняя. – Ростов н/Д. : Феникс, 1997. – 480 с.
2. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу / Іван Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 19–30.
3. Ильин В. В. Философская антропология : учеб. пособие для вузов / В. В. Ильин. – 2-е изд. – М.: Книжный дом «Университет», 2006. – 232 с.
4. Курилович Н. В. Методологические основы формирования культуры профессионального общения будущих социальных работников / Н. В. Курилович // Вопросы современной науки и практики. – 2010. – № 10 – 12 (31). – С. 121–130.
5. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально экономических условиях / Л. М. Митина // Вопросы психологии. – 1997. – № 4. – С. 28–38.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 720 с.
7. Руденко Л. А. Обґрунтування дидактичних закономірностей формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування / Лариса Руденко. — Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2014. – № 5. – С. 79–88.
8. Слостенин В. А. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов / [под ред. В. А. Слостенина]. – М. : Академия, 2002. – 576 с.
9. Чумак О. В. Парадигма освіти ХХІ століття: інноваційні аспекти [Електронний ресурс] / О. В. Чумак. – Режим доступу http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf
10. Шевцова Е. В. Взаимосвязь профессиональной и коммуникативной культуры личности будущего специалиста / Е. В. Шевцова // Сб. науч. трудов СевКазГТУ. – Серия «Гуманитарные науки». – Вып. 10. – Ставрополь, 2003. – С. 25–37.

References

1. Zimnyaya, I.A. (1997). *Pedagogicheskaya psihologiya : ucheb. posobie [Pedagogical psychology : Tutorial]*. – Rostov n/D.: Feniks, 480 p. [in Russian].
2. Ziaziun, I.A. (2011). *Pedahohichne naukove doslidzhennia u konteksti tsilisnoho pidkhodu [Pedagogical scientific research in the context of a holistic approach]*. // Comparative Professional Pedagogy. No 1. – P. 19–30 [in Ukrainian].

3. Il'in, V.V. (2006). *Filosofskaya antropologiya : ucheb. posobie dlya vuzov [Philosophical anthropology: Tutorial for higher schools]*. – 2-nd ed. – Moscow : Kniznyiy dom "Universitet", 232 p. [in Ukrainian].

4. Kurilovich, N.V. (2010). *Metodologicheskie osnovy formirovaniya kulturyi professionalnogo obscheniya buduschih sotsial'nyih rabotnikov [Methodological foundations of forming a culture of professional communication of future social workers]*. *Issues of Modern Science and Practice*. No 10–12 (31). P. 121–130 [in Ukrainian].

5. Mitina, L.M. (1997). *Lichnostnoe i professional'noe razvitie cheloveka v novyih sotsial'no ekonomicheskikh usloviyah [Personality and professional development of a person in the new socio-economic conditions. Issues of Psychology]*. No 4. P. 28–38 [in Ukrainian].

6. Rubinshteyn, S.L. (1999). *Osnovyi obschey psihologii [Fundamentals of general psychology]*. SPb.: Piter Kom, 720 p. [in Russia].

7. Rudenko, L.A. (2014). *Obgruntuvannia dydaktychnykh zakonomirnostei formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia [Justification of didactic patterns of future service sector specialists' communicative culture formation]*. *Pedagogy and Psychology of Vocational Education*. No 5. P. 79–88 [in Ukrainian].

8. Slastenin, V.A., Isaev, I.F., Shiyarov, E.N. (2002). *Pedagogika : ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy [Pedagogy: Tutorial for higher schools of education]*. Ed. by V.A. Slastenin. Moscow : Akademiya, 576 p. [in Russia].

9. Chumak, O.V. *Paradyhma osvity XXI stolittya: innovatsiyni aspekty (Paradigm of the 21st century education: innovative aspects [Electronic resource]*. – Mode of access: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf [in Ukrainian].

10. Shevtsova, E.V. (2003). *Vzaimosvyaz' professional'noy i kommunikativnoy kulturyi lichnosti buduschego spetsialista [Interrelation of professional and communicative culture of future specialist's personality]*. *Collected works of SevKazSTU. Series "Humanities"*. Issue 10. Stavropol, P. 25–37 [in Russia].

RUDENKO Larisa, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Professor at Department of Practical Psychology and Pedagogy, Lviv State University of Life Safety.

PRINCIPLES OF FORMING COMMUNICATIVE CULTURE OF SOCIONIC SPHERE SPECIALISTS

Abstract. *The specifics of the professional activity of the socionic sphere specialists is in the implementation of labor functions during the professional and communicative activities, which involves influence on the subject in the process of the direct interaction, cooperation, dialogue, coordination, and which needs the ability to find constructive communication strategies, to penetrate the culture of the interlocutor consciously, without losing own individuality. Therefore, one of the main tasks of professional training of such specialists at higher schools is to form and develop their communicative culture.*

The article deals with the didactic patterns of communicative culture formation formulated taking into account the key directions of the state educational policy, as well as the contemporary and perspective requirements of the socionic sphere.

Based on culturological, axiological, person-oriented, synergetic, activity and competence methodological approaches to professional training, as well as on the general pedagogical patterns and specific patterns of communicative culture formation, taking into account their interconnection with the general didactic principles and principles of professional education, the author substantiates the specific principles of forming communicative culture of socionic sphere specialists, namely – cultural correspondences of personality's professional growth, humanization and humanization of professional and communicative training on the axiological basis, subjectivity of a student in educational and professional activities, personality's self-development in

communicative activities, unity of consciousness and activity in communicative interaction, and integrity of specialist's communicative functions.

Their consideration in further research allows determining the pedagogical conditions as well as developing the methodology for forming the communicative culture of future socionic sphere specialists.

Key words: *professional training, specialists of socionic sphere, communicative culture, methodological approaches, pedagogical regularities, principles of communicative culture formation.*

*Одержано редакцією: 24.01.2018 р.
Прийнято до публікації: 08.02.2018 р.*